

Bratko Kreft

Poslanica Dnevu jugoslovanske drame

(Na poziv Sterijinega pozorja 1983)

Nobena umetnost ni tako neposredno povezana z ljudstvom, narodom in družbo, kakor je gledališka umetnost, ki je scenska ustvarjalna sinteza dramatične in predvsem igralske umetnosti. Zato pa je gledališče tudi z vsem svojim bitjem in nebitjem zaradi svoje časovne povezanosti in časovne neposrednosti, pred družbo in ljudstvom najbolj odgovorno med vsemi umetnostmi, ker tako rekoč sproti manifestira svojo umetnost, svojo idejo pa tudi umetniško etičnost neposredno pred občinstvom, to se pravi pred živimi ljudmi, pred ljudstvom in človekom. Zato si mora tudi sproti izpraševati vest, ali svojo človeško, narodno in družbeno dolžnost izpolnjuje v svoji umetnosti v tisti najvišji meri, kakor so jo razumeli vsi največji teoretiki in estetiki, dramatik in gledališčniki od filozofa in esteta Aristotela skozi Shakespearjevega Hamleta, tja do revolucionarnega dramaturga in dramatika ter velikega gledališkega reformatorja in revolucionarja Berta Brechta. So resnice, ki so večne in ki se prebijajo skozi vse teme in vsa nasprotja celih stoletij.

Med take neizpodbitne in večno tudi v naš nemirni in tudi etiko in humanizem razkrajajoči čas atomske bombe sodijo in v njem še zmeraj veljajo besede, ki jih je zapisal po Shakespearjevem Hamletu kot geslo svoji najbridkejši in vsem vest izprašujoči narodni tragediji Hlapci klasik moderne slovenske literature Ivan Cankar in ki se glase:

»Namen umetnikov je bil od nekdanj, je, ter ostane, da naturi takorekoč ogledalo drži: kaže čednost njé prave črte, sramoti njé pravo obličje, stoletju in telesu časa odtis njegove prave podobe«.

Ni mogoče zanikati, da naš čas s svojim supertehnicizmom ne vpliva tudi na gledališče, kakor vpliva hkrati na človekov psihološki in etični profil v tolikšni meri, da gre ponekod že za dehumanizacijo človeka in človeštva, saj ga omamlja v površnost in plitvost, z vsem tem pa marsikdaj in marsikje zapeljuje tudi gledališče v sfere cenene spektakularnosti, absurdnosti in tudi nehumanega nihilizma, kar je včasih daleč od prave gledališke umetnosti, ki mora prodirati in segati v najsubtilnejše globine svojega občinstva, ga prevzemati in pretresati s svojo umetnostjo, ki je predvsem umetniška sinteza dramatikovega dela in igralske ustvarjalnosti. Igralec je tisti, ki neposredno pred občinstvom ustvarja.



Q 70 115 / 84

Zato je v tem razrvanem in v marsičem tudi v umetnosti razvrednotenem času potrebno, da si vsak gledališčnik, h kateremu spada dramatik prav tako kakor igralec in režiser z vsemi svojimi sodelavci, sproti izprašuje svojo umetniško in človeško vest o tem, kako izpolnjuje poslanstvo svoje umetnosti in kako s svojo stvariteljsko silo posvečuje gledališki hram, ki je nekoč veljal starim Grkom toliko kot svetišče. Ne pozablajmo, da je gledališče tudi danes ena izmed najpomembnejših narodnih, družbenih in človeških kulturnih ustanov, ki ne more in ne sme biti le hiša kakšne trenutne mode ali cirkuške spektakularnosti, marveč mora stremeti za najvišjimi in najglobljimi umetniškimi stvaritvami, ki so hkrati umetniške in etične. To je in mora biti najvišje poslanstvo tudi vseh naših gledaliških prizadevanj, ki se jih moramo zavedati vsak hip in vedno, kajti le potem bomo mogli izpolnjevati vse umetniške, narodne, družbene in človeške, etične in humanistične dolžnosti, ki jih moramo čutiti trajno in globoko v sebi in ki nam jih nalagata čas in umetniško-človeška vest. Jugoslovanska gledališka umetnost, najsi je igralska ali režiserska, scenografska itd. ima skupaj z našo dramatiko že od Držičevih časov tja do Sterije Popovića, Nušića, Cankarja in Krleže, s stvaritvami naših velikih preteklih igralskih osebnosti vred, tolikšno častno tradicijo, da se s svojimi najboljšimi zastopniki lahko meri z evropsko in celo svetovno gledališko umetnostjo. To je dokazalo še več primerov na Sterijinem pozorju in v naših gledališčih. Ne pozablajmo pa, da trenutno sicer nevidna tehtnica zgodovine sproti tehta in nenehno vrednostno pretresa vsak naš umetniški biti in nebíti.

Message à la Journée du drame yougoslave

L'art de théâtre est une liaison entre le théâtre dramatique et l'art d'interprétation et il se trouve parmi les arts qui portent la plus grande responsabilité à cause de leur caractère immédiat dans le temps. Alors, on doit toujours se demander s'il remplit ses devoirs en sens d'Aristote, à travers Shakespeare jusqu'à Brecht. Les mots du dramaturge slovène, Ivan Cankar, «notre temps, soumis à la technique, exerce son influence sur le théâtre en le menant souvent au spectaculaire et à l'absurde ne choquant plus le public.» Donc, chaque homme de théâtre est obligé d'y penser et d'aspirer à des créations artistiques supérieures. L'art de théâtre yougoslave possède à partir de Držić jusqu'à Popović, Nušić, Cankar et Krleža une tradition à pouvoir se mettre au côté de l'art de théâtre du monde entier.